MT EDUCARE LTD.

CBSE - X

QUEST- I (Semi Prelim - I)
2017 - 18

PORTION : Ch. 1-5, सन्धि, प्रत्यय, अव्यय, संख्या

Roll No. | | | | | | | |

Code No. 52/1

Series LRH/1

• खण्डः क Section A	:	अपठितांश-अवबोधनम् / अपठित-अवबोधन Unseen Reading Comprehension	10 अङ्काः
• खण्डः ख Section B	:	रचनात्मककार्यम् / रचनात्मक-कार्य Writing Skills	15 अङ्काः
• खण्डः ग Section C	:	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् / अनुप्रयुक्त व्याकरण Applied Grammar	25 अङ्काः
• खण्डः घ Section D	:	पठित-अवबोधनम् / पठित-अवबोधन Reading Comprehension	30 अङ्काः

Time allowed **:** 3 hours ***Maximum Marks*** **:** 80

COMMUNICATIVE SANSKRIT

General Instructions :

(i) The question paper has four sections.

(ii) The answers have to be written in a separate answer-sheet.

(iii) The answers to each section must be written in a serial at one place.

(iv) Don't write answers in the question paper.

(v) Write the question number according to the question paper.

(vi) Answer all the questions in **Sanskrit**.

खण्डः 'क'
(SECTION A)
अपठित अवबोधनम् (Unseen Reading Comprehension)

Q.1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

एषा घटना आङ्ग्लीयानां शासनकालस्य अस्ति । भारतीयान् जनान् सभ्यान् कर्तुम् आङ्ग्लीयभाषायाः संस्कृतेः च शिक्षा आरब्धा असीत् । तस्मिन्नेव काले एकः आङ्ग्लीयः न्यायाधीशः संस्कृतं पठतः पण्डितान् अपृच्छत् - 'यूयं किं पठथ ?' इति । तैः उक्तम् - संस्कृतम् इति । सः अवदत्-अहमपि इमां भाषां पठितुम् इच्छामि । न्यायाधीशः पण्डितेभ्यः संस्कृतं पठितुम् आरभत । किंचित्कालानन्तरम् आश्चर्यचकितः न्यायाधीशः पण्डितान् अवदत् - 'एषा भाषा भारतस्य भाषा कथं भवितुं शक्नोति ? एषा तु ग्रीकलैटिन भाषयोः मिश्रणं कृत्वा भवद्भिः कापि भाषा निर्मिता ।' परन्तु यदा सः संस्कृतस्य अपारसाहित्यम् अपश्यत् तदा विश्वस्तः जातः यत् अखिलविश्वस्य मूलज्ञानं तु भारतवर्षस्य संस्कृत-ग्रन्थेषु वर्तते । ततः प्रभृतिः संस्कृतग्रन्थानाम् अध्ययनस्य कार्ये विश्वस्य विद्वांसः निरताः अभवन् । संस्कृतेन भारतवर्षस्य श्रेष्ठत्वं सम्पूर्णे विश्वे प्रतिष्ठापितम् ।

I] एकपदेन उत्तरत । **[2]**

(i) एषा घटना केषां शासनकालस्य अस्ति ?

(ii) भारतीयान् जनान् कीदृशान् कर्तुम् आङ्ग्लीयभाषायाः शिक्षा आरब्धा ?

II] पूर्णवाक्येन उत्तरत । **[4]**

(i) आश्चर्यचकितः न्यायाधीशः पण्डितान् किम् अवदत् ?

(ii) न्यायाधीशः कदा विश्वस्तः जातः ?

III] प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं निर्देशानुसारं चित्वा लिखत । **[4]**

(i) 'विद्वांसः' इति पदस्य किं विशेषणपदं अस्ति ?
(अ) विश्वस्य (ब) पण्डितान् (क) निरताः (ड) भारतवर्षम्

(ii) 'अखिले' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?
(अ) संस्कृते (ब) विश्वे (क) पण्डितेभ्यः (ड) सम्पूर्णे

(iii) गद्यांशे 'सः' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?
(अ) पण्डितेभ्यः (ब) विद्वद्भ्यः (क) न्यायाधीशाय (ड) संस्कृतग्रन्थाय

(iv) 'अपृच्छत्' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् ?
(अ) न्यायाधीशः (ब) संस्कृतम् (क) पण्डितः (ड) विद्वांसः

खण्डः 'ख'
(SECTION B)
रचनात्मकं कार्यम् (Writing Skill)

Q.2. भवान् नीरजः । भवतः ग्रामे स्वास्थकेन्द्रस्योद्घाटनं भवति । भवतः मनसः आह्लादस्य वर्णनं कुर्वत् भवान् मित्रं सुनन्दं प्रति पत्रं लिखति । तस्मिन् पत्रे मञ्जूषायाः रिक्तस्थानानि पूरयन् पत्रं पूर्णं कृत्वा पुनः लिखतु । [5]

गुरुग्रामः
पाटलिपुत्रम् ।
दिनाङ्कः - १३/०७/२०१६

(i) प्रियमित्र i) ......

सस्नेहं ii) ......

भवतः पत्रं प्राप्तम् । समाचाराः अवगताः । हर्षस्य विषयोऽयं यद् अस्माकं iii) ...... मण्डलाधिकारिभिः स्वास्थ्यकेन्द्रस्योद्घाटनं iv) ...... तारिकायां भविष्यति । सर्वे v) ...... समाचारम् एतं ज्ञात्वा vi) ...... सञ्जाताः । अनेन स्वास्थ्यकेन्द्रेण vii) ...... रोगाणाम् उपचारो ग्रामे एव भविष्यति । ग्रामिणाः अधुना उपनगरं viii) ...... न गमिष्यन्ति । एतेन न केवलं ग्रामिणानां धनस्य ix) ...... न भविष्यति परं तेषां समयस्य, नाशोऽपि न भविष्यति । क्षणेन रोगेषु नष्टेषु ग्रामे x) ...... सुखदं भविष्यति ।

भावं जनानां द्रष्टुं भवान् अवश्यं मम ग्रामम् आगच्छतु मातृचरणयोः प्रणामाः, स्निग्धायै च शुभाशिषः ।

भवतां सुहृत्
नीरजः ।

मञ्जूषा : (i) चिकित्सायै, ii) सुनन्द !, iii) पञ्चविंशत्याम्, iv) प्रसन्नाः, v) ग्रामिणाः, vi) नमः, vii) ग्रामे, viii) आर्तवानाम्, ix) वातावरणं, x) अपव्ययो ।)

Q.3. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत । [10]

मञ्जूषा : (गृञ्जनम्, वृन्ताकम्, करण्डम्, जनाः, विक्रेतारः, क्रीणान्ति, क्रेतारः मूल्यं पृच्छन्ति, कारवेल्लम्, शाक-आपणस्य दृश्यम् ।)

खण्डः 'ग'
(SECTION C)
अनुप्रयुक्त व्याकरणम्
(Applied Grammar)

Q.4. अधोलिखितवाक्येषु स्थूलाक्षरपदानां समुचितं सन्धिं विच्छेदं वा कुरुत । [4]

(i) वेदानां **सामवेदोऽस्मि** ।

(ii) नृपः **रिपुञ्जयति** ।

(iii) '**यथोचितं** क्रियताम्' इति राजादेशं श्रुत्वा सर्वे कपयः अचिन्तयन् ।

(iv) शुश्रूषा श्रवणं **चैव** ग्रहणं धारणं तथा ।

Q.5. अधोलिखितवाक्येषु स्थूलाक्षरपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । [4]

(i) **वृक्षमूले** उपविश्य सः अवदत् ।

(अ) वृक्ष मूले । (ब) वृक्षस्य मूले ।

(क) वृक्षं मूले (ड) वृक्षः मूले ।

(ii) किं हेयम् ? **अकार्यम्** ।

(अ) अ कार्यम् । (ब) न कार्य ।

(क) न कार्यम् । (ड) न अकार्यम् ।

(iii) अहं पठनाय **विद्यालयं** गच्छामि ।

(अ) विद्या आलयम् । (ब) विद्याम् आलयम् ।

(क) विद्या आलय । (ड) विद्यायै आलयम् ।

(iv) ध्वजे **कषायवर्णः** उत्तमाङ्गे तिष्ठति ।

(अ) कषाय वर्णः । (ब) कषायः वर्णः ।

(क) कषायाः वर्णाः । (ड) कषायौ वर्णौ ।

Q.6. अधोलिखितवाक्येषु स्थूलाक्षरपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा समुचितम् उत्तरं लिखत । [4]

(i) पुस्तकानि पुस्तकालये एव **(स्था + तव्यत्)** ।

(अ) स्थापयितव्यम् (ब) स्थातव्यम्

(क) स्थापयिततव्यानि (ड) स्थातव्यत्

(ii) कृषकैः क्षेत्रेषु पादपाः **(रोप् + अनीयर्)** ।

(अ) रोपनीयाः (ब) रोपनीय

(क) रोपणीयाः (ड) रोपनीयम्

(iii) **(शक्ति + मतुप्)** जनाः एव दुर्बलान् रक्षन्ति ।

(अ) शक्तिमत् (ब) शक्तिमन्तः
(क) शक्तिमानः (ड) शक्तिमाना

(iv) वृक्षारोपणम् अस्माकं **(नीति + ठक्)** कर्तव्यं विद्यते ।

(अ) नैतिकः (ब) नीतिक
(क) नेतिकम् (ड) नैतिकम्

Q.7. अधोलिखितवाक्येषु मञ्जूषायाः उचितम् अव्ययपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत । [4]

(i) .... अस्माकं विद्यालये एका गोष्ठी अभवत् ।
(ii) .... महानगरेषु वर्धमानं प्रदूषणं प्रति चर्चा कृता ।
(iii) गोष्ठ्यां वक्तॄणां .... विचाराणां सारः आसीत् ।
(iv) गृहात् .... अवकरः न क्षेपणीयः ।

मञ्जूषा : (तत्र, बहिः, ह्यः, परस्परम्)

Q.8. अधोलिखिते संवादे वाच्यानुसारं रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत । [3]

राकेशः - प्रातःकाले .... किं करोति ?
राजेशः - मया .... स्मर्यते ।
राकेशः - किं भवान् प्रातः भ्रमणाय न गच्छति ?
राजेशः - अहम् अस्वस्थः, अतः न ।
राकेशः - किं भवान् नित्यं व्यायामम् अपि करोति ?
राजेशः - आम् ! मया नित्यं व्यायामः .... ।

मञ्जूषा : (पाठः, भवान्, क्रियते)

Q.9. अधोलिखितेषु वाक्येषु अङ्कानां स्थाने संस्कृतपदानि लिखत । [2]
कमलिनी एकस्मिन् विद्यालये अध्यापिका अस्ति ।

(i) सा प्रातः ६.१५ वादने उत्थाय उपवनं भ्रमणाय गच्छति ।
(ii) तत्पश्चात् सा ७.४५ वादने पाठयितुं विद्यालयं गच्छति ।

Q.10. अधोलिखितवाक्येषु स्थूलाक्षरपदम् अशुद्धम् अस्ति । अशुद्धपदं संशोध्य लिखत । [4]

(i) आवां विद्यालये **गच्छामः** ।
(ii) **सः** अध्ययने संलग्ना अस्ति ।
(iii) श्वः रामः विद्यालयं **गच्छति** ।
(iv) त्वं **सर्वे** पुस्तकानि आदाय आगच्छ ।

खण्डः 'घ'

(SECTION D)

पठित-अवबोधनम् (अपठित-अवबोधन)

(Reading Comprehension)

Q.11. अधोलिखितं गद्यांशं, पद्यांशं, नाट्यांशं च पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत ।

अ) **गद्यांशः ।**

अथ एकदा भगवान् बोधिसत्त्वः बहुजन्मार्जितपुण्यफलैः शिवीनां राजा बभूव । स बाल्यात् एव वृद्धोपसेवी, विनयशीलः शास्त्रपारङ्गतः च आसीत् । जनकल्याणकर्मसु रतः असौ पुत्रवत् प्रजाः पालयति स्म । कारुण्य - औदार्यादिसद्गुणोपेतः स नगरस्य समन्ततः धन-धान्यसमृद्धाः दानशालाः अकारयत् । तत्र अर्थिनां समूहः अन्न-पान-वसन-रजत-सुवर्णादिकानि अभीष्टानि वस्तूनि प्राप्य सन्तुष्टः अभवत् । राज्ञः दानशीलताम् आकर्ण्य देशान्तरेभ्योऽपि जनाः तं देशम् आयान्ति स्म ।

I] एकपदेन उत्तरत । **[2]**

(i) बोधिसत्त्वः कस्मात् एव शास्त्रपारङ्गतः आसीत् ?

(ii) कस्य दानशीलतां श्रुत्वा जनाः देशम् आयान्ति स्म ?

II] पूर्णवाक्येन उत्तरत । **[2]**

कानि वस्तूनि प्राप्य जनाः सन्तुष्टः अभवत् ?

III] निर्देशानुसारम् उत्तरत । **[2]**

(i) विशेषणं चिनुत - दानशालाः -

(अ) समन्ततः (ब) विनयशीलः

(क) बहवः (ब) धान्यसमृद्धाः

(ii) 'अभवत्' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(अ) रतः । (ब) प्रजाः । (क) बभूव । (ड) पालयति ।

आ) **पद्यांशः ।**

किं जीवितम् ? अनवद्यम्, किं जाड्यम् ? पाठतोऽप्यनभ्यासः ।
को जागर्ति ? विवेकी,का निद्रा ? मूढता जन्तोः ।।

I] एकपदेन उत्तरत । **[2]**

(i) कः जागर्ति ?

(ii) का निद्रा ?

II] पूर्णवाक्येन उत्तरत । **[2]**

(i) 'जाड्य' इत्यस्य व्याख्या का ?

(ii) जीवनं कथं भवेत् ?

III] निर्देशानुसारं शुद्धम् उत्तरं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । **[2]**

(i) निद्राति इति पदस्य कृते किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(अ) अनभ्यासः (ब) जागर्ति

(क) विवेकी (ड) मूढता

(ii) 'न निन्दनीयः' इत्यर्थे कः शब्दः श्लोके प्रयुक्तः ?

(अ) अनभ्यासः । (ब) निद्रा ।

(क) जाड्यम् । (ड) अनवद्यम् ।

इ) नाट्यांशः ।

वानरयूथपः : सूपकाराणां मेषेण सह एषः दैनन्दिनः कलहः नूनम् अस्माकं विनाशकारणं भविष्यति । तदेतद् कदा ?

कपयः : (प्रहस्य) भो ! किमिदम् उच्यते ? न वयं स्वर्गसमानोपभोगान् विहाय अटव्यां क्षार-तिक्त-कषाय-कटु-रूक्षफलानि भक्षयिष्यामः ।

वानरयूथपः : (सगद्गदम्) रसनास्वादलुब्धाः यूयम् अस्य सुखस्य कुपरिणामं न जानीथ । अहं तु वनं गच्छामि ।

I] एकपदेन उत्तरत । **[2]**

(i) केन सह कलहः विनाशकारणं भविष्यति ?

(ii) वानरयूथपतिः स्वर्गसमानं किं त्यक्तुम् अकथयत् ?

II] पूर्णवाक्येन उत्तरत । **[2]**

वानरयूथपतिः सगद्गदम् किम् उक्तवान् ?

III] निर्देशानुसारं शुद्धम् उत्तरं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । **[2]**

(i) अस्मिन् नाट्यांशे 'मर्कटः' इति शब्दस्य कृते पर्यायपदं किम् अस्ति ?

(अ) विहाय (ब) मेषः (क) सूपः (ड) कपिः

(ii) अस्मिन् नाट्यांशे 'जानीथ' इति क्रियापदस्य कृते कर्तृपदं किम् अस्ति ?

(अ) अहम् (ब) यूयम् (क) सः (ड) वानरयूथपः

Q.12. वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां स्थाने उचितं प्रश्नवाचकपदं प्रयुज्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत । **[4]**

(i) **विषयाणाम्** उपभोगेन तेषु आसक्तिः जायते ।

(ii) आदौ **इन्द्रियाणि** नियम्य कामः वशे करणीयः ।

(iii) **अभीष्टं वस्तुजातं** प्राप्य याचकाः तुष्टाः आसन् ।

(iv) राजा **याचकेभ्यः** दानं ददाति स्म ।

Q.13. निम्नलिखितश्लोकस्य अन्वये रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत । **[4]**

न तथा शीतलसलिलं न चन्दनरसो न शीतला छाया ।
प्रह्लादयति च पुरुषं, यथा मधुरमाभाषिणि वाणी ।।

अन्वय : न शीतलसलिलं न .... न शीतला .... पुरुषं .... प्रह्लादयति यथा .... वाणी ।

मञ्जूषा : (मधुरभाषिणी, चन्दनरसः, तथा, छाया)

Q.14. वाक्येषु स्थूलाक्षरपदानां स्थाने विकल्पेभ्यः उचितं पदं चिनुत । **[4]**

(i) अयं कोशः कोऽपि अपूर्वः **विद्यते** ।
(अ) अस्ति (ब) सन्ति
(क) करोति (ड) भाति

(ii) अहर्निशं **महानसं** प्रविश्य यत् पश्यति तद् भक्षयति ।
(अ) मानसरोवरम् (ब) पाकशालाम्
(क) महाभोजनम् (ड) मानसम्

(iii) यत् वस्तु उचितकाले दीयते तत् एव **अनर्घं** वर्तते ।
(अ) अद्भुतम् (ब) अपूर्णम्
(क) बहुमूल्यम् (ड) साधारणम्

(iv) किं विषम् ? **अवधीरणा** ।
(अ) आज्ञाः पालनम् (ब) सम्यक् धारणम्
(क) तिरस्कारः (ड) अवधारणा

All the Best 👍